

Siberische opvoeding

Nicolai Lilin

Siberische opvoeding

Vertaald uit het Italiaans door Jan van der Haar

Lebowski, Amsterdam 2009

De vertaler ontving voor deze vertaling een werkbeurs van de
Stichting Fonds voor de Letteren

Oorspronkelijke titel: *Educazione Siberiana*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Einaudi, 2009

© Nicolai Lilin, 2009

© Vertaling uit het Italiaans: Jan van der Haar, 2009

© Nederlandse uitgave: Lebowski, 2009

Omslagontwerp: Dog and Pony, Amsterdam

Typografie: CeevanWee, Amsterdam

Foto omslag: © Stefano Fusaro

ISBN 978 90 488 0290 6

NUR 302

www.nicolaililin.com

www.lebowskipublishers.nl

Lebowski is een imprint van Dutch Media Uitgevers bv

‘Sommigen genieten van het leven,
anderen ondergaan het,
wij bestrijden het.’

Oud gezegde van de Siberische Urca's

Inhoud

Voorwoord 9

De muts met acht driehoeken en het knipmes 13

Als de huid spreekt 78

Boris de machinist 100

De dag van mijn verjaardag 106

Jeugdgevangenis 217

Ksjuša 242

Vrije val 331

Ik weet dat het niet zou moeten, maar ik voel de verleiding om bij het einde te beginnen.

Bijvoorbeeld bij de dag waarop we door de kamers van een verwoest gebouw renden en van zo dichtbij op de vijand schoten dat we hem bijna konden aanraken.

We waren kapot. De parachutisten wisselden elkaar af, maar wij saboteurs hadden al drie dagen niet geslapen. We gingen door, als de golven van de zee, om de vijand geen kans te geven om bij te komen, manoeuvres uit te voeren, zich tegen ons te organiseren. We vochten continu, continu.

Die dag kwam ik met Schoen op de bovenste verdieping van het gebouw terecht om te proberen de laatste zware mitrailleur uit te schakelen. We wierpen twee handgranaten.

Door het stof dat van het dak viel zagen we niets meer, en ineens hadden we vier vijanden tegenover ons die net als wij, als blinde mollen rondstommelden in die smerige, grauwe wolk, die stonk naar puin en verbrande explosieven.

Van zo dichtbij had ik in Tsjetsjenië nog niet op iemand geschoten.

Intussen had onze kapitein in zijn eentje op de eerste verdieping iemand tot krijgsgevangene gemaakt en acht vijanden omgelegd.

Toen ik met Schoen naar buiten kwam, was ik compleet verdoofd. Kapitein Nosov vroeg Vlieg de Arabische gevangene in de gaten te houden, terwijl Pollepel, Zenit en hij de kelder gingen controleren.

Ik ging bij Vlieg op de trap zitten, tegenover de bange gevangene, die steeds maar iets probeerde te vertellen. Vlieg luisterde niet, hij had slaap en was moe, zoals wij allemaal. Zodra de kapi-

tein hem de rug had toegekeerd, haalde Vlieg zijn pistool uit zijn jas tevoorschijn, een Oostenrijkse Glock, een van zijn trofeeën, en schoot hij met een uitdagende uitdrukking op zijn kop de gevangene in hoofd en borst.

De kapitein draaide zich om en keek hem medelijdend aan zonder een woord te zeggen.

Vlieg ging bij de dode zitten en in een vlaag van vermoeidheid sloot hij zijn ogen.

Terwijl hij ons allemaal aankeek alsof hij ons voor het eerst zag, zei de kapitein: ‘Zo kan ’t niet langer, jongens. Allemaal in de wagens, uitrusten, achter de linie.’

Als zombies vertrokken we achter elkaar naar onze auto’s. Ik had zo’n zwaar hoofd dat ik zeker wist dat het uit elkaar zou knallen als ik bleef stilstaan.

We keerden terug achter de linie, in het door onze manschappen gecontroleerde en verdedigde gebied. Ik kon mijn jas niet eens meer uittrekken en de zijtassen afdoen of ik plofte in het donker neer. We vielen meteen in slaap.

Kort daarna werd ik door Vlieg gewekt, die de kolf van zijn kalsjnikov op mijn jas drukte, ter hoogte van mijn borst.

Langzaam en lusteloos opende ik mijn ogen en keek om me heen, met moeite wist ik me weer te herinneren waar ik was. Ik kon mijn blik niet scherp stellen.

Vlieg zag er vermoeid uit, hij zat op een stuk brood te kauwen. Buiten was het donker, het was onmogelijk na te gaan hoe laat het was. Ik keek op mijn horloge zonder de cijfers te zien, alles leek wazig.

‘Wat is er aan de hand, hoe lang hebben we geslapen?’ vroeg ik uitgeput aan Vlieg.

‘We hebben geen seconde geslapen, broeder... En volgens mij moeten we nog wel even opblijven.’

Ik begroef mijn gezicht in mijn handen en probeerde mijn krachten te verzamelen om op te staan en mezelf bijeen te rapen. Ik moest slapen, ik voelde me hondsmoe. Mijn uniform was smerig en vochtig, de jas stonk naar zweet en verse aarde, ik was een voddig wrak.

Vlieg ging de anderen eveneens wekken: 'Hup jongens, we vertrekken zo... We zijn nodig.'

Iedereen was wanhopig, ze wilden niet opstaan. Jammerend en vloekend kwamen ze overeind.

Kapitein Nosov liep rond met een hoorn aan zijn oor en een soldaat liep als een hondje achter hem aan met de veldradio in zijn rugzak. De kapitein wond zich op, hij bleef maar via de radio zeggen, tegen God mag weten wie, dat we voor het eerst in drie dagen rust hadden gehad, dat we aan het eind van ons Latijn waren. Allemaal vergeefs, want op een gegeven moment zei Nosov op een staccato toon die deed denken aan een tapdangsgeluid: 'Jawel, kameraad Kolonel! Bevestigd, opdracht ontvangen.'

We werden dus opnieuw naar de voorste linie gestuurd.

Ik wilde er niet aan denken.

Ik liep naar een ijzeren bak vol met water. Ik doopte mijn handen erin: het water was lekker fris, bezorgde me een lichte rilling. Toen stak ik mijn hele hoofd erin, en hield het even onder water, mijn adem ingehouden.

Ik opende mijn ogen in de bak en zag totale duisternis. Ik schrok en haalde mijn hoofd er meteen uit, een diepe zucht slakend.

Het donker in die bak had akelig aangedaan, alsof de dood er zo uit kon zien: donker en zonder lucht.

Terwijl ik boven de bak stond, zag ik de weerspiegeling van mijn gezicht en van mijn leven tot op dat moment op het water dansen.

De muts met acht driehoeken en het knipmes

Februari is de koudste maand van het jaar in Transnistrië. Er staat een straffe wind en de lucht voelt bijtend aan, tintelt op je gezicht; iedereen die de straat op gaat kleedt zich warm, als een mummie, de kinderen lijken op poppen, van top tot teen ingepakt, met een sjaal opgetrokken tot aan hun ogen.

Doorgaans sneeuwt het flink, zijn de dagen maar kort en valt de schemering al heel vroeg.

In die februarimaand ben ik geboren. Ik zag er zo bedroevend uit dat ze mij in het oude Sparta ongetwijfeld hadden afgemaakt. Maar ik werd in een couveuse gestopt.

Ik was een achtmaands kindje, ik kwam met mijn voeten naar buiten en had nog een hoop andere mankementen. Een vriendelijke verpleegster zei tegen mijn moeder dat ze maar moest wennen aan het idee dat ik maar kort te leven had. Mijn moeder huilde, en kolfde in een machientje haar melk voor mij, voor in de couveuse. Het moet voor haar bepaald geen vrolijke periode zijn geweest.

Ach, misschien bleef ik uit gewoonte vanaf mijn geboorte mijn ouders aardig wat narigheid bezorgen en van heel wat mooie levenskansen beroven – mijn moeder dan, want mijn vader had schijt aan alles, hij leidde zijn leven als crimineel, beroofde banken en zat lange tijd in de gevangenis. Ik weet ook niet hoe bont ik het heb gemaakt als joch. Maar het is logisch, ik ben opgegroeid in een beruchte wijk, op de plek waar in de jaren dertig de uit Sibirië verbannen criminelen zich hebben gevestigd. Mijn leven was daar, in Bender, bij de criminelen, en onze zeer criminele buurt was één grote familie.

Als kind gaf ik niet om speelgoed. Met vier, vijf jaar struinde ik lekker door het huis en probeerde ik precies op het moment aan-

wezig te zijn waarop mijn opa of mijn oom hun wapens uit elkaar gingen halen om ze schoon te maken. Ze maakten ze vaak schoon, met zorg en liefde, want ze hadden er heel wat. Mijn oom beweerde dat wapens als vrouwen zijn: haal je ze niet genoeg aan, dan worden ze rigide en bedriegen ze je.

De wapens bij ons thuis werden, zoals in alle Siberische huizen, op vaste plekken bewaard. De zogenaamde ‘eigen’ pistolen, die Siberische criminelen bij zich dragen voor dagelijks gebruik, worden in de ‘rode hoek’ gezet, waar de familie-iconen hangen, met de foto’s van dode familieleden en degenen die een straf uitzitten. Onder de iconen en de foto’s hangt een soort plank, bekleed met rode stof, waarop doorgaans een stuk of tien Siberische crucifixen staan. Als een crimineel een huis binnengaat, loopt hij meteen door naar de rode hoek, doet zijn pistool af en legt het op de plank, waarna hij een kruis slaat en een crucifix op het pistool legt. Dat is een oude traditie die ervoor zorgt dat in Siberische huizen geen wapens worden gebruikt; mocht dat wel gebeuren, kun je in dat huis niet meer wonen. Het crucifix is als een zegel dat je pas weghaalt wanneer de crimineel het huis verlaat.

De eigen pistolen, ‘minnares’, ‘tante’, ‘stam’ of ‘koord’ gehe-ten, wordt over het algemeen geen diepere betekenis toegedicht, ze worden gewoon behandeld als een wapen. Het zijn geen cultusvoorwerpen zoals de ‘piek’, het traditionele mes, dat kan zijn. Een pistool hoort, kortom, bij de uitzet.

Behalve de eigen pistolen worden er nog meer wapens in huis bewaard. De wapens van Siberische criminelen zijn onder te verdelen in twee grote categorieën: de ‘fatsoenlijke’ en de ‘zondige’. De ‘fatsoenlijke’ worden alleen gebruikt voor de jacht in het bos. Volgens de Siberische moraal is de jacht een louteringsproces dat je helpt terug te keren tot de staat waarin de mens zich bevond toen hij door God geschapen werd. Siberiërs jagen nooit voor hun plezier, alleen om hun honger te stillen, en alleen diep in het bos van hun vaderland, de taiga. Nooit ergens waar je aan voedsel kunt komen zonder wilde dieren te doden. Meestal doden Siberiërs gedurende een week in het bos maar één everzwijn, de rest van de tijd zijn ze op doortocht. Tijdens de jacht is geen ruimte

voor andere belangen, het gaat louter om het overleven. Dit principe beïnvloedt de hele Siberische criminele maatschappij en zorgt voor zowel een morele basis van nederigheid en eenvoud in het doen en laten van elke crimineel, als voor respect voor de vrijheid van elk levend wezen.

De fatsoenlijke wapens voor de jacht worden in een speciaal deel van het huis bewaard, het zogeheten ‘altaar’, waar zich de versierde riemen van de heer en vrouw des huizes en hun voorouders bevinden. Aan die riemen hangen altijd jachtmessen en buidels met verschillende talismannen, voorwerpen uit de Siberische heidense magie.

De zondige wapens worden gebruikt voor criminele doeleinden. Deze wapens worden meestal in de kelder en op verschillende schuilplekken op de binnenplaats bewaard. Elk zondig wapen heeft ergens wel de afbeelding van een kruis of een beschermheilige ingegraveerd, en is in een Siberische kerk ‘gedoopt’.

De kalasjnikovgeweren zijn het meest geliefd onder Siberiërs. In het criminele jargon heeft elk model een naam, niemand gebruikt afkortingen of codes om model, kaliber of specifieke munitie aan te duiden. Zo heet de oude AK-47 kaliber 7,62 ‘zaag’ en de munitie ‘kopjes’. De modernste AKS kaliber 5,45 met een buigzame kolf heet ‘telescoop’, en de lading ‘scherven’. De kogels hebben ook verschillende namen: die met een zwarte kop en een onevenwichtig midden heten in jargon ‘de bekijcketmaartjes’; die met een witte kop, die pantsering doorboren, ‘spijkers’; die met een witte en rode kop, de explosieve, ‘vonken’.

Hetzelfde geldt voor de overige wapens: precisiegeweren worden ‘hengel’ of ‘sikkel’ genoemd. Als er een geluiddemper op zit: ‘zweep’. De geluiddempers zelf worden ‘bergschoen’, ‘uiteinde’ of ‘boshaan’ genoemd.

Traditiegetrouw mogen een fatsoenlijk en een zondig wapen zich niet in dezelfde ruimte bevinden, anders is het fatsoenlijke wapen voorgoed besmet en kan het niet meer worden gebruikt, omdat het de hele familie ongeluk brengt. Het moet dan met een speciaal ritueel worden vernietigd. Het wordt begraven in een laken waarop een vrouw is bevallen. Volgens het Siberische bijge-

loof heeft een bevalling en alles eromheen positieve energie, elk kind dat ter wereld komt is immers zuiver en vrij van zonde. Dus vormen die zuiverende krachten een soort zegel tegen het onheil. Waar een besmet wapen is begraven, wordt meestal een boom geplant; mocht de ‘vervloeking’ dan toch werkzaam worden, zal ze de boom vernietigen en niet op iets anders overgaan.

Overall in het huis van mijn ouders lagen wapens, mijn opa had een kamer vol fatsoenlijke wapens: geweren van allerlei kalibers en merken, vele messen en allerhande munitie. Alleen onder begeleiding van een volwassene mocht ik die kamer in, en als dat gebeurde, probeerde ik er zo lang mogelijk te blijven. Ik hield de wapens in mijn handen, bestudeerde de bijzonderheden ervan, stelde honderdduizend vragen, tot ze me afkapten en zeiden: ‘En nou is het uit met al die vragen! Wacht maar tot je groot bent, dan mag je ze allemaal zelf proberen...’

Uiteraard stond ik te trappelen om groot te worden.

Verrukt zag ik mijn opa en mijn oom de wapens hanteren, en als ik ze aanraakte, leken het net levende wezens.

Opa riep me vaak bij zich en liet me tegenover hem plaatsnemen, hij legde dan een oude Tokarev op tafel, een fraai, krachtig pistool dat ik spannender vond dan alle andere wapens.

‘Moet je deze zien,’ zei hij dan. ‘Dit is geen gewoon pistool, dit is een toverpistool. Als er een smeris in de buurt is, schiet hij hem vanzelf neer, zonder dat je de trekker over hoeft te halen...’

Ik geloofde heilig in de kracht van dat pistool en op een dag, toen agenten een bliksemactie bij ons thuis uitvoerden, maakte ik er een zootje van.

Mijn vader was die dag teruggekeerd van een lang verblijf in Centraal-Rusland, waar hij een groot aantal geldauto's had overvallen. Na het avondeten met het hele gezin en een paar goeie vrienden zaten de mannen aan tafel na te praten over verschillende criminele zaken, terwijl de vrouwen in de keuken de afwas deden, Siberische liedjes zongen en lachten om verhalen van vroeger. Ik zat bij mijn opa op de bank met een kopje warme thee te luisteren naar de volwassenen. In tegenstelling tot andere gemeenschap-

pen respecteren Siberiërs hun kinderen en praten ze in hun bijzijn over van alles en nog wat, zonder geheimzinnigheid en terughoudendheid.

Op een gegeven moment hoorde ik gegil, en meteen daarop allerlei zenuwachtige stemmen: binnen een paar seconden stond het huis vol agenten, met een bivakmuts op en hun kalasjnikov op ons gericht. Een van hen was op mijn opa afgekomen, drukte zijn geweer in diens gezicht en schreeuwde als een bezetene met duidelijk overslaande stem: 'Wat sta je te kijken, ouwe zak? Ik zei dat je naar de vloer moest kijken!'

Ik was helemaal niet geschrokken, ik was niet bang voor die mannen; het feit dat ik met de voltallige familie was, maakte dat ik me sterker voelde dan wie ook. Maar de manier waarop die man mijn opa behandelde, had me boos gemaakt. De tafel waaraan we zaten, was omsingeld door agenten die hun wapens op ons gericht hielden. Na een korte stilte riep mijn opa, zonder de agent aan te kijken maar wel met geheven hoofd, mijn oma: 'Svetlana! Svetlana! Kom hier, schat, je moet wat doorgeven aan dit stuk vuil hier!'

Volgens de criminele gedragsregels mogen Siberiërs niet rechtstreeks met agenten communiceren. Het is verboden ze aan te spreken, op hun vragen te antwoorden of welk contact dan ook met ze te hebben. De crimineel moet de agenten negeren, en een vrouw uit de familie of een buurvrouw, mits die Siberisch is, als tussenpersoon vragen. De crimineel deelt de vrouw in jargon mee wat hij de agent wil zeggen, en zij herhaalt zijn woorden in het Russisch, al kan de agent alles prima horen, aangezien hij erbij staat. Als de agent heeft geantwoord, draait de vrouw zich om en vertaalt het gezegde weer in crimineel jargon. De crimineel mag de agent niet in het gezicht kijken, en als hij hem in zijn verhaal noemt, moet hij neerbuigend naar hem verwijzen met 'vuil', 'hond', 'schurk', 'klootzak', 'misbaksel' enzovoorts.

Die avond was mijn opa de oudste in de kamer en volgens de criminele gedragscode had hij dus het recht om te communiceren, de anderen dienden hun mond te houden en als ze iets wilden zeggen, moesten ze hem om toestemming vragen. Mijn opa stond bekend om zijn talent voor het oplossen van netelige kwesties.

Intussen was mijn oma uit de keuken gekomen met een veelkleurige theedoek in haar hand. Achter haar bleef mijn moeder, helemaal van de kook, met een somber gezicht naar mijn vader kijken, alsof hij op sterven lag.

‘Lieve vrouw, God zegene je, zeg tegen dit stuk vuil dat zolang ik leef, niemand in dit huis zijn wapens op mij of mijn vrienden richt... Vraag hem wat ze willen, en laten ze in vredesnaam die vuurspuwers neerleggen, anders loopt iemand een gaatje op.’

Mijn oma begon opa’s woorden tegen de agent te herhalen, en al knikte die dat hij alles had gehoord, hield ze niet op en ging ze met haar vertaling door tot het bittere eind. Dit leek misschien gespeeld, maar het was een spel dat gespeeld móest worden, een kwestie van criminele waardigheid.

‘Ga allemaal met je gezicht naar de grond liggen, we hebben een arrestatiebevel voor...’ De agent kon niet uitspreken, want mijn opa viel hem met een brede, ietwat gemene grijns, zijn vaste grijns, in de rede en zei tegen mijn oma: ‘Bij de passie van Onze-Lieve-Heer Jezus Christus, die voor ons zondaren is gestorven en verrezen! Svetlana, lieve schat, vraag aan die stomme smeris of zij en haar vriendinnen toevallig uit Japan komen.’

Mijn opa gebruikte een beproefde manier om als crimineel agenten te vernederen: over hen spreken alsof het vrouwen zijn. Alle criminelen schoten in de lach. Intussen ging mijn opa door: ‘Ze lijken me niet Japans, dus hebben ze geen aanleg voor kamikazeacties... Waarom denken ze gewapend binnen te kunnen stormen in hartje Benedenrivier, in het huis van een fatsoenlijke crimineel, terwijl hij een gezellige avond met andere brave mensen heeft?’

Het verhaal van mijn opa ging langzaam over in wat crimineel een ‘lied’ noemen, de extreme communicatievorm met agenten die ontstaat als een crimineel begint te praten alsof hij het tegen zichzelf heeft. Enfin, opa drukte uit wat er in hem omging, zonder ook maar antwoord te geven op mogelijke vragen, of welk contact dan ook tot stand te brengen. Wat gebeurt er als je agenten wilt wijsmaken dat wat gezegd wordt de enige waarheid is, dat uitvluchten niet bestaan?